

ROČNÍK 90

KVĚTEN 2011

LESNICKÁ PRÁCE

ČASOPIS PRO LESNICKOU VĚDU A PRAXI

UHLÍŘSTVÍ - VÝROBA DŘEVĚNÉHO UHLÍ

Jiří Kadera

Dnes známe dřevěné uhlí povětšinou jen jako bezdýmé palivo na přípravu jídel na grilu. V minulosti však bylo dřevěné uhlí základní surovinou, která měla významný vliv na rozvoj lidské společnosti.

Uhlířství je jedním z tzv. „lesních řemesel“. Je prostorově i surovinově vázáno na les. Lesní řemesla jsou řazena mezi obory získávající tzv. vedlejší užítky lesa. V epoše raného novověku je ovšem lze považovat za zcela rovnocenné hlavní formě využívání lesa, tedy těžbě dřeva. Mělo tedy výrazný vliv na lesní ekosystémy a formování celé kulturní krajiny.

Historie výroby dřevěného uhlí

Výroba dřevěného uhlí je prastarého původu. Byla člověku pochopitelná od doby, co začal užívat oheň. Cílená výroba dřevěného uhlí úzce souvisí s produkcí kovů, a je tedy známa nejméně 5 000 let. O výrobních zařízeních však nejsou žádné doklady. Za nepřímé doklady o pálení dřevěného uhlí jsou v archeologické a historické literatuře považovány zmínky o zpracování kovů.

Pro silné sociální a ekonomické postavení ve společnosti lze za zlatý věk uhlířů považovat 14.–15. století v kutnohorském stříbrném

revíru. Dalším významným uhlířským obdobím je 18.–19. století a s tím spojená výroba železa ve vysokých dřevouhelných pecích.

V evropském prostoru bylo dřevěné uhlí vyráběno nejprve v zakrývaných zemních jamách, z kterých se později vyvinuly dva hlavní typy milířů – stojaté a ležaté. Stojaté milíře mají tvar kopy. Dřevo se do nich skládá nastojato a obvykle obsahovaly 60–100 m³ dřeva s průměrem základny 6–9 m a výškou 3–4 metry. Ležaté mívají podobu složené hranice dřeva. V těchto milířích bylo povětšinou zpracováno jehličnaté rovné dřevo v délkách 2–4 metry. Milíře obsahovaly 150–250 m³ dřeva. Výška milíře nepřesahovala 5–6 m a délka závisela na množství poskládaného dřeva. Tyto typy lze dle konstrukcí regionálně dělit do dalších podtypů.

Výpal stojatého milíře německého typu

Stavba milíře

Tento konstrukční typ milíře i zde popisovaná obsluha byly nejhojněji využívány od

14.–19. století na územích dnešní ČR. Podstata tradiční výroby spočívala v hoření dřeva za minimálního přístupu vzduchu. Samotný výpal v milíři byl velmi technologicky náročný. U výše naznačených velikostí milířů se stáčílo dopustit nepatrné chyby a celá hromada shořela na popel. Při uhlířství bylo nutno sledovat jakost páleného dřeva (druh, obsah vody, tvrdost, použitá část – kmen, kořeny větve, stáří dřeviny), příhodný roční čas k pálení, výběr vhodného místa pro stavbu milíře, postavení a zformování milíře, jeho přikrytí, zapálení, vychlazení, vytažení nebo vyhrabání uhlí, důležitý byl i způsob jeho odvozu.

Před pálením bylo potřeba připravit prostorný rovný a kruhovitý plac zbavený trávy, kamení a kořenů, na kterém se přímo v lese zakládal milíř. Základ milíře tvořil středový kanál nazývaný král (používalo se více tyček svázaných houževemi). Král se obkládal poleny, mezery mezi velkými se vyplňovaly menšími kusy a drobným dřívím. Na spodní patro se stejným způsobem kladlo další, až milíř dosáhl požadované velikosti. Směrem k vrcholu byly kusy stále kratší, aby milíř získal kopulovitý tvar. Hotový milíř se musel zvenčí utěsnit – pokrýt spodním a svrchním pláštěm. Spodní plášť se dělal z vrstvy drnů, chvoje, jehličí, mechu, suchého listí, rákosí či slámy. Na něj se poté kladl svrchní plášť. Na ten se používala kvalitní mastná zem nebo zem smíchaná s uhelným prachem (mour). Okolo milíře se na svrchní plášť stavělo hrazení, které bránilo sesuvu pláště a současně se po něm dalo bezpečně chodit po milíři. K chození po milíři byl používán i přenosný žebřík.

Zapálení a kontrola hoření milíře

Milíře se zapalovaly obvykle v období od dubna do září nejčastěji brzo ráno, aby je mohli uhlíři přes den kontrolovat – podle barvy a množství kouře, jeho vůně apod. Když se milíř zapaloval odshora, tak se oheň založil pomocí žhavého dříví přímo na vrcholu. Jiná varianta – zapálení odspodu – vyžadovala

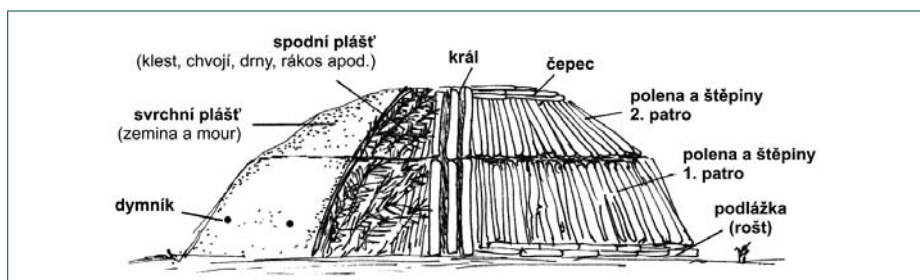

Zachovalý uhlířský plac ve svahu. Žlutě vyznačen vlastní plac a přerušovaná červená čára naznačuje provedené terénní úpravy (výkop a násyp). Český les, Broumov.

Uhlíř Franz Herlich. Fotografováno v roce 1936 mezi Reichenthal (Hraničky) a Reichenau v lokalitě Sägbüsch, mezi jižním koncem obce Reichenthal a státní hranicí poblíž Ernestina rybníka (nazývan také Neuweiher).

Archiv Ervina Klotze (Pleystein).

Řez milířem německého typu.

zažehnutí pomocí připraveného kanálu ve spodní části milíře – loučci či třískami přímo na králi.

Po zapálení se nechal vyhořet král, naplněný chrastím, třískami a štěpinkami. Ihned však musel být opět naplněn drobným dřevem či zbytky dřevěného uhlí a zakryt, tzv. „zadeklován“. Poté uhlíř začal vytvářet v plášti tzv. „dýmniky“, jimiž je odváděna vodní pára a současně je s jejich pomocí řízen samotný výpal.

Po 5–6 hodinách se milíř v králi opět odkryl a vypálená část krále se doplňovala třískami a drobným dřívím (cca 5x zpočátku výpalu). Při výpalu docházelo k vysychání dřeva a milíř sesedal. Uhlíř neustále hlídal povrch milíře a sbouchával jej dřevěnou palicí. Tím zamezil vznikání vzduchových kapes uvnitř milíře a ztrátách na uhlí. Současně musel hlídat kouř vycházející z dýmníků, jehož barva jej upozorňovala na míru zuhlení. Uhlí v milíři vznikalo od svrchu a od krále směrem dolů k patě milíře. Dýmniky se proto dělaly v řadách od vrchu směrem k patě. Dokud z milíře odcházel dýmniky hustý vodnatý kouř, tak uhlí ještě v úrovni dýmníků nebylo hotovo. Poté, co se kouř změnil na namodralý průhledný a nakonec na načernalý průhledný, bylo uhlí hotovo, uhlíř dýmniky zacpal a vytvořil novou řadu o cca 25 cm níže.

Občas se mohly přihodit nějaké nepříjemnosti. V případě propadu pláště uhlíř vzniklou díru zaházal nejprve dřívím a poté znovu

svrchním pláštěm. Celkový tvar milíře musel být po dobu celého výpalu co nejsouměrnější. Někdy se při průtřích mračen plášť z části milíře sesunul. V tom případě musel uhlíř opět plášť co nejrychleji na milíř naklást. Uhlíř kvůli kvalitě uhlí hlídal i rychlost zuhlování. Pokud se milíř dusil, vytvořil při patě milíře otvory, kudy si milíř přisával vzduch. Někdy musela být odkryta celá pata milíře do cca 20 cm nad zem. Pokud se naopak milíř moc „rozjel“, kropením pláště byla rychlost zuhlování zpomalována.

Odebírání dřevěného uhlí a výtěžnost

Výpal milíře trval několik dní, dokud dokonale nesedl (nebyl vypálen). Po dokonalém zuhelnění se dýmniky v milíři ucpaly, aby v něm uhasl oheň. Po vychladnutí povrchové vrstvy se postupně odebíralo (vyhrabávalo) hotové dřevěné uhlí. Důležité bylo s hotovým dřevěným uhlím zacházet opatrně při vyhrabování, skladování i přepravě, protože větší kusy byly kvalitnější a dražší než kusy menší.

„Senzo ferro niente guerra ma anche nesun progresso. in principio c'è sempre il carbone!“ (Bez uhlí není železa, bez železa není války, ale také pokroku. Na počátku je vždy dřevěné uhlí!)

„Historie železářství a uhlířství v Českém lese“ „Geschichte des Eisenhüttenwesens und der Kohlenbrennerei im Böhmischer Wald“

Kdo se blíže zajímá o staré uhlířství a železářství, má možnost se seznámit s publikací „Historie železářství a uhlířství v Českém lese“. Dvojice hlavních autorů, Jiří Hlávka a Jiří Kadera, v ní shromáždila fakta ze svého výzkumu, věnovaného oběma historickým výrobním odvětvím, podpořenému navíc vlastními technologickými experimenty. Knihu spoluautorsky doprovází archeologický exkurz Nikoly Raymana a informativní kapitola Martina Langa o těžbě a zpracování železných rud na Brdech a Podbrdsku v „Železném srdci Čech“.

Vznik knihy je úzce spjat s akcí Den Českého lesa 2008, která byla zaměřena na experimentální výpal milíře a tavbu železa v replice středověké „vlčí“ pece. Oba autoři téma postupně rozpracovali a vznikla publikace v rozsahu přibližně 430 stran v celobarevném tisku se 150 vyobrazeními v české a německé verzi. Autorům se podařilo obohatit dosud známá fakta o vývoji železářství v příhraničním regionu Tachovska a Domažlicka.

Kniha je dvoujazyčná – česky a německy (v překladu Helmuta Wolfa), vydal ji Hornicko-historický spolek v Planě, je vázaná, má 229, resp. 436 stran a je vybavena 136 obrázky a barevnými fotografiemi. Vydání podpořil grant Česko-německého fondu budoucnosti a Plzeňský kraj.

Knihu lze objednat u autora článku.

Kvalita uhlí se, vedle velikosti kusů, posuzovala i jinak – kvalitní uhlí šlo špatně lámat, málo černilo ruku a po zlomení byl lom silně lesklý. Vždy záleželo na schopnosti uhlíře, zda dokázal napálit v milíři dobré a kvalitní uhlí.

Při celém procesu uhlení bylo důležité mít v blízkosti milíře dostatek vody. Hrozilo nebezpečí vznícení i již vyhrabaného uhlí.

Uhlí se z lesa odváželo na vozech tažených koňmi či voly po nepevných stezkách či cestách.

Výtěžnost dřevěného uhlí se nejlépe vyjadřuje v objemových jednotkách. Z bukového či dubového polenového dříví dobrý uhlíř vypálil objemově 52–56,5 % uhlí, ze smrkového 65–74,5 % a z borového 60–64 %.

Autor:

Ing. Jiří Kadera

E-mail: jiri.kadera@gmail.com

Foto: autor

Autor je členem Hornicko-historického spolku Planá a Europäischer Köhlerverein e.V.

UHLÍŘI, MÁŠ ZAPLACENÉ DANĚ?

Kdo by neznal tuto již legendární otázku z pohádky Pyšná princezna. Co ale víme o zaniklém lesním řemesle „uhlířství“ a lidech, kteří ho provozovali? A lze v současnosti někde vidět výpal milíře? Na tyto a mnoho dalších otázek jsme se zeptali Jiřího Kadery, lesníka ze Správy CHKO Český les, jednoho z mála lidí v České republice, kteří se výpalem milířů ve svém volném čase zabývají.

Vývoj uhlířství a postavení uhlíře ve společnosti

■ ***Uhlířství je jedno ze zaniklých starých lesních řemesel. Lze časově ohraničit vznik a konec uhlířství?***

To se přesně nedá určit. Bez dřevěného uhlí by těžko mohla nastat doba bronzová či železná. První doklady o cíleném využívání uhlí jsou z období 3750 před naším letopočtem, kdy Egypťané a Sumerové pomocí uhlí redukovali z rud měď, cín a zinek. Princip výroby se po celou dobu mnoho neměnil. Nejprve se sbíraly uhlíky z ohnišť, poté se páliło uhlí v jamách. Se zvyšováním potřeby kovů se vyvinula či zdokonalila „výrobní zařízení“. Vznikly výpaly v milířích a poté retortách. Uhlířství lesní, tedy výpaly v milířích, zanikalo postupně. Největší úpadek zaznamenalo s koncem fungování dřevouhelných vysokých pecí v druhé polovině 19. století a poslední doklady o pálení milířů jsou z doby kolem 2. světové války.

■ ***Jaké byly hlavní důvody zániku tohoto řemesla?***

Uvedu to na příkladu Českého lesa nebo Brd. Dřevěné uhlí bylo používáno především pro výrobu železa v dřevouhelných vysokých pecích při feudálních velkostatech. Ve velkých lesních komplexech byla nedokonalá cestní síť a dostupnost dřeva z lesů minimální. Doprava velkého množství dřeva tehdejšími prostředky byla nemožná. Vodní toky zde byly splavné minimálně. Dřevo samo o sobě je těžké, ale dřevěné uhlí už má asi jen čtvrtinovou váhu. A dopravit jej z lesa potahy bylo snadnější. Dalším faktorem byla zpeněžitelnost. Ještě v polovině 19. století tvořilo polovinu těžby palivové dřevo a jeho prodej se nevyplácel. Využitím dřeva v železárnách nebo sklárnách docházelo k vyššímu zpeněžení. Výrobní zařízení v tehdejší době putovala za dřevem a vodou. Poté, co začalo být v druhé polovině 19. století užíváno kamenné uhlí, ať hnědé nebo černé, odešly výrobní provozy za uhlím a železnou rudou co nejdříve k železnici, jako hlavní dopravní tepně. Uhlířství v Českém lese tedy skončilo

s železárnami, které vznikly v Kladně či Hořovicích.

■ ***Jaké měli uhlíři ve společnosti postavení?***

Ačkoliv uhlíři pracovali v lese, v oblasti Českého lesa a Šumavy byli v 17.–19. století kmenovými zaměstnanci železáren. S lesním personálem přicházeli do styku, když jim lesník předával dřevo a kontroloval, jestli uhlíři dodržují vrchnostenská nařízení a instrukce – pytláčení, požární předpisy, ořezávání větví apod.

Společenský statut uhlířů se v časovém horizontu 14.–19. století zásadním způsobem proměnil a z vážených a privilegovaných řemesníků se stali podivní a podezřelí obyvatelé lesa. Sociální postavení uhlířů v Čechách se odvíjelo především od míry osobní svobody a možností nezávisle disponovat i získávat hlavní surovinu – dřevo.

V 14.–15. století například v kutnohorském stříbrném revíru existovala profesní organizace kutnohorských uhlířů, udávaná v privilegii Jana Lucemburského, která se řadí k nejstarším doloženým řemeslnickým korporacím ve střední Evropě.

■ ***Zabývali se kromě stavení milířů a vypalování dřevěného uhlí i jinou činností?***

V některých regionech si museli dřevo pokácet a připravit. V železárnách (18.–19. století) měli na starost jen pálení uhlí. Regionálně se uhlířinou například živili i sedláci, kteří si tak přivydělávali po skončení zemědělské sezony.

■ ***Jaký byl plat uhlířů s porovnáním s jinými řemesly?***

Uhlíři byli placeni podle kvality dřevěného uhlí a jeho množství. A samozřejmě také

Jiří Kadera při vypalování milíře.

v jaké době své řemeslo vykonávali. Uhlíři sice byli formálně poddanými vrchnosti, na jejichž pozemcích sídlili, ale měli větší míru osobní svobody, materiální úlevy (platili minimální poddanské dávky) a dokonce značné výhody, třeba právo pastvy dobytka ve vrchnostenských lesích. Jejich statut se postupně měnil po vzniku větších železářských provozů a uhlíři se stali pouhými zaměstnanci s platy srovnatelnými s platy dřevorubců.

Od prvotního zájmu k vypalování milířů

■ Kdy jste se o uhlířství začal zajímat a co k tomu bylo impulsem?

Impulsem bylo vnímání lesa, který má svoji historii. Za lesem nelze vidět pouze stromy, květena a zvířena. S očima dokořán lze v lese místo ruin spatřit prosperující sklárnu, hamr, pilu. Lze slyšet klapot otáčejícího se vodního kola. A podobně i na bývalých uhlířských placech si lze představit poskládanou kouřící kopu. A od představ už není daleko k realizaci, pokud se setkáte s podobně smýšlejícími lidmi.

Uhlířských placů lze v Českém lese nalézt stovky. A protože tady novodobě nikdy uhlířství předvedeno nebylo, jen se o něm nacházely písemné i ústní zmínky, rozhodli jsme se s Václavem Lidickým (LČR – LS Přimda, lesní správce) a dalšími nadšenci toto řemeslo lidem ukázat.

■ V jakém roce to bylo?

Den „D“ připadl na 14. červen 2008. Při Dni Českého lesa byl za hojné účasti po cca sedmadesáti letech zapálen milíř. Celé akci předcházely dlouhé přípravy. Nalézt někoho, kdo by byl schopen nám pomoci s postavením a výpalem milíře nebylo jednoduché. Ty nejpovolnější jsme našli v členech Europäischer Köhlerverein e.V. (Evropského uhlířského spolku) z oblasti německých Smrčin. Ti souhlasili s mou účastí na výstavbě a pálení jejich milířů. Což jsem posléze ocenil při naší akci, kdy jsem se o náš milíř staral osamocen. Kdo jednou okusí dýmu z milíře a vůně hotového uhlí, tak tomuto kouzlu propadne, což se stalo i mně.

■ V České republice nebyl v tu dobu nikdo s praktickými znalostmi stavby a pálení milíře?

V Čechách byl jen jeden člověk, který mi byl schopen pomoci s milířem. Dušan Caran z ašského Smrčinského spolku, který se několika výpalů milířů na Smrčinách zúčastnil. V současnosti jsme jedinými členy v ČR Europäischer Köhlerverein e.V.

■ Odkud jste čerpal teoretické informace o uhlířství?

Zdrojů v češtině není mnoho – např. okrajově se uhlířství věnují učebnice lesní těžby, dále

z článku „O uhlířství“ v časopisu Háj z roku 1872. V knize od Janotky a Linharta „Řemesla našich předků“ lze nalézt stať o uhlířích. Další důležité informace jsem čerpal ze starých německy a anglicky psaných publikací.

■ Jak dlouho trvalo, než jste si mohli říci, že umíte milíř správně postavit a vypálit?

Asi tak po šesti milířích. Ale abych řekl, že mě nikdy nic nepřekvapí, to nemohu. Každý rok řídím výpaly dvou až tří milířů a dalších se účastním v různé fázi rozpracování. Každý milíř svým způsobem překvapí. Velikost milíře, dřevo v něm (měkké nebo tvrdé, suché nebo mokré), počasí a další faktory velmi ovlivňují chování milíře. Velkou roli při výpalu hraje i samotný uhlíř.

■ Jak ovlivňuje samotná stavba milíře a postup během vypalování kvalitu dřevěného uhlí?

Postavit a vypálit milíř dokáže skoro každý. To je dát na sebe dřevo a zaházet hlinou. V Čechách milíře, které vypalujeme, nejsou velké, takže chyby nejsou tolik vidět.

Plac na klasický milíř musí být od středu ke kraji mírně svažité kvůli proudění vzduchu. Proudění vzduchu v milíři je to nejdůležitější na celém výpalu. Je nutné dřevo poskládat tak, aby konečná podoba milíře byla co nejsouměrnější. Při vnějším okraji milíře, tedy plášti, musí být slabší dřevo, protože silnější v konečné fázi výpalu nerovnoměrněji odhořívá a milíř by se různě bortil. Jako kryt na milíř se používá chvojí, tráva. Kryt má za úkol, aby následná vrstva – masná zemina nebo mour – nepropadával do milíře. Při výpalu je opravdu nutné hlídat proudění vzduchu, jak v milíři, tak mimo milíř. Výpal je řízen dýmníky, malými otvory v plášti milíře, kterými uniká vodní pára a současně se k nim šíří oheň. Uhlíř musí vědět kdy a kde je třeba stávající dýmníky zacpat a udělat nové, v jakém rozestupu. Milíř nemůžete postavit na průvanu, když tak je nutné udělat zástěnu. Musíte umět poznat, kdy se milíř dusí nebo naopak hoří rychle, tzn. dělat průduchy – při patě milíře a připouštět vzduch nebo přihazovat hlinu, odebírat ji, chladit milíř vodou. Milíř není hračka. Je to vlastně taková tlaková nádoba, která může při neopatrném zacházení bouchnout.

■ Tak jak jste postup popsal, to nevypadá, že by postavit a vypálit milíř zvládl skoro každý.

U malých milířů to není takový problém, bouchnutí hrozilo u velkých. U malých se jen milíř rozsype. V lese bylo ještě riziko požárů.

Je nutné umět dělat zmíněné dýmníky a hlídat, na které straně milíř odhořívá rychle, podle toho dýmníky ucpávat, dělat nové apod. Milíř při celém výpalu si musí zachovávat neustále souměrnost. Když odhoří na jedné

Stavba milíře (Pec pod Čerchovem - Dřevorubecké slavnosti 2009).

Stavba milíře (Pec pod Čerchovem - Dřevorubecké slavnosti 2009).

Pokrývání milíře svrchním pláštěm (Pec pod Čerchovem - Dřevorubecké slavnosti 2009).

straně, tak se zbortí. Musí se neustále upravovat plášť – tzv. zbouchávat, aby se v milíři netvořily vzduchové kapsy a neodhořovalo dřevěné uhlí. Celý výpal milíře je z jedné třetiny práce se dřevem a ze dvou třetin práce se zemínou.

■ Když to sesumarizujete, jaké jsou nejčastější chyby při pálení milíře?

Špatně poskládané dřevo, dušení nebo strašně rychlý výpal. Neuhlídání proudění vzduchu v milíři – je to výroba dřevěného uhlí za minimálního přístupu vzduchu.

Dýmající milíř (Pec pod Čerchovem - Dřevorubecké slavnosti 2009).

Vypálený milíř před rozebráním (Pec pod Čerchovem - Dřevorubecké slavnosti 2009).

Stavba a pálení milíře

■ Jak dlouho vám trvá milíř postavit?

Záleží na tom, jak velký milíř se staví. Klasicky desetikubíkový trvá postavit 3 dny při 2–3 lidech.

■ To už máte dřevo připravené?

Ano, protože jinak by to bylo podstatně delší. My si jen krátíme nebo štípeme dřevo, protože při stavbě je důležité skládat dřevo na sebe a současně „dovycpávat“ veškeré kapsy, které tam vznikají.

■ Specifikujete předem, jaké chcete u dřeva rozměry?

Nejlepší práce je se štěpinami nebo kuláči do průměru 15 cm. Většinou jsem osloven, že by někdo chtěl vypálit milíř a ptají se, co k tomu potřebuji. Neříkám si jaké dřevo nebo jaký průměr – ale říkám suché, naštípané a nakráčené na metry.

■ Jak poté vypadá váš pracovní den při samotném vypalování milíře?

Desetikubíkový milíř zvládne vypálit jeden člověk. Hoří tak 6–7 dní, záleží na dřevině. Měkké dřeviny jako smrk, borovice, modřín, jedle shoří asi o jeden den dříve. Buk, habr, dub hoří zas o něco déle. A samozřejmě záleží na vlhkosti použitého dřeva. Čím sušší, tím lepší. V konečném výsledku vznikají větší kusy dřevěného uhlí, což si velmi cenili v železárnách do dřevouhelných vysokých pecí. Čím větší kusy dřevěného uhlí, tím lépe byl uhlíř ohodnocen. Čím více se uhlí po vyhrabání z milíře vlhčilo, tím se více rozpadalo na malé kousky.

Při výpalu se upravuje plášť, přihazuje se střídavě hlína, voda, hlína, voda, a milíř se zbouchává, čímž dochází k tomu, že se spontánně zháší, protože vrchní plášť se začíná propadat do dřevěného uhlí, je tam horší přístup vzduchu. Po šesti až sedmi dnech se celý den milíř zbouchává, aby se co nejvíce udusal, aby se při hašení použilo co nejméní vody, a pak se

milíř rozebere. Strhne se vrchní plášť a vyhrabuje se hotové dřevěné uhlí. Pak se oddělí přes síta menší kousky uhlí od hlíny.

■ Můžete odhadnout, kolik lidí v ČR se pálením milířů zabývá?

To lze těžko říct, uvedu spíše místa. Každý rok probíhá výpal milíře ve Vernéřově u Aše a Jeleních vrších – u Schwarzenberského kanálu. V loňském roce vypálili nádherný milíř v Milířově u Jablunkova. A pak už jsou různé nepravidelné výpaly, kdy ve vesnici zjistí, že tam byli uhlíři a chtějí si zkusit vypálit milíř.

■ Je nějaký rozdíl v kvalitě mezi dřevěným uhlím vypáleným v milíři a dřevěným uhlím z kovových karbonizátorů, jak se vyrábí v současnosti?

Chemické rozborů ukázaly, že výrazný rozdíl v kvalitě není. V karbonizátoru je uhlí oproti milíři bez příměsí hlíny apod. Ale přítomnost hlíny v konečném důsledku nevádí. Z karbonizátoru dostanete stejné kusy jako z milíře, ale uhlí je většinou určeno k prodeji a řídí se technickými normami, takže se rozbíjejí na menší kousky a na sítěch se třídí. Kvalitu dřevěného uhlí ovlivňuje především vlhkost a kvalita užitého dřeva.

Členství v organizacích, akce pro veřejnost

■ Jste členem Evropského uhlířského spolku a Hornicko-historického spolku Planá, kde zastupujete hornickou sekci. Můžete ve stručnosti tyto dva spolky představit?

Evropský uhlířský spolek je sdružení lidí převážně z Německa, Itálie, Švédska, Holandska, Španělska, kteří mají úzkou vazbu ke starým lesním řemeslům spojeným s ohněm – např. výroba kolomazi, dehtu, uhlířství, potaši. Jako evropští uhlíři se snažíme předvádět tato řemesla v historických kontextech, tzn. co nejvěrněji. Většinou technologie výroby předvádíme tak, jak byly provozovány v 17.–19. století. Svojí činností se snažíme

o podporu šetrného rozvoje turistického ruchu. Po odborné stránce spolupracujeme například s širokou škálou muzeí, archeology, etnology, historiky. Pomáháme například u vykopávek kolomazných pecí, a posléze stavbě jejich replik.

Hornicko-historický spolek Planá sdružuje bývalé horníky, geology a příznivce cechu havířského. V historickém kontextu k těmto lidem měli uhlíři velmi blízko. A tak se mi jevila spolupráce s takovými lidmi nanejvýše prospěšná a naše spolupráce při prezentaci regionu i samotného města Plané již přináší své ovoce. Jako spolek provozujeme Hornické muzeum „Štola Ondřeje Šlika“, každoročně pořádáme v Plané hornické slavnosti a v regionu se podílíme na akcích, kde jsou předváděna stará řemesla.

■ Kde vás mohou čtenáři při vypalování milíře tento rok vidět?

1.–7. května v Josefovském údolí u Staré huti v Moravském Krasu, 27. května – 2. června ve Strašicích u Rokycan u Muzea středních Brd a další akce je 18. června na Zlatém potoce „Den Českého lesa 2011“, kde z mé strany hlavní atrakcí bude výroba dehtu na tzv. kolomazném kameni. Bližší informace o akcích si mohou zájemci najít na webu Uhlíři českého lesa (<http://ucl.webnode.cz/>)

■ Spolu s Jiřím Hlávkou jste napsal knihu Český les, železářství a uhlířství. Pro koho je tato publikace určena?

Je to další z publikací přibližující poměrně neznámou historii Českého lesa. V Českém lese vznikly publikace např. o sklářství, o zaniklých vesnicích a osadách. Železářstvím nebo uhlířstvím se dosud v této oblasti nikdo nezabýval. Touto publikací vyplňujeme mezeru, která zde vznikla. Kniha je samozřejmě určena každému, kdo má jen trochu odvahy nahlédnout i do poměrně málo vzdálené historie původně dvojjazyčného Českého lesa.

Děkuji za rozhovor (6. 4. 2011)

Petra Kulhanová

Foto: archiv Jiřího Kadery